

Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés* című regénye a *raszkol* kontextusában

(Kari Tudományos Diákköri Konferencia)

Témavezető:

Dr. Regéczi Ildikó

Egyetemi docens

DE BTK

Szlavisztikai Intézet

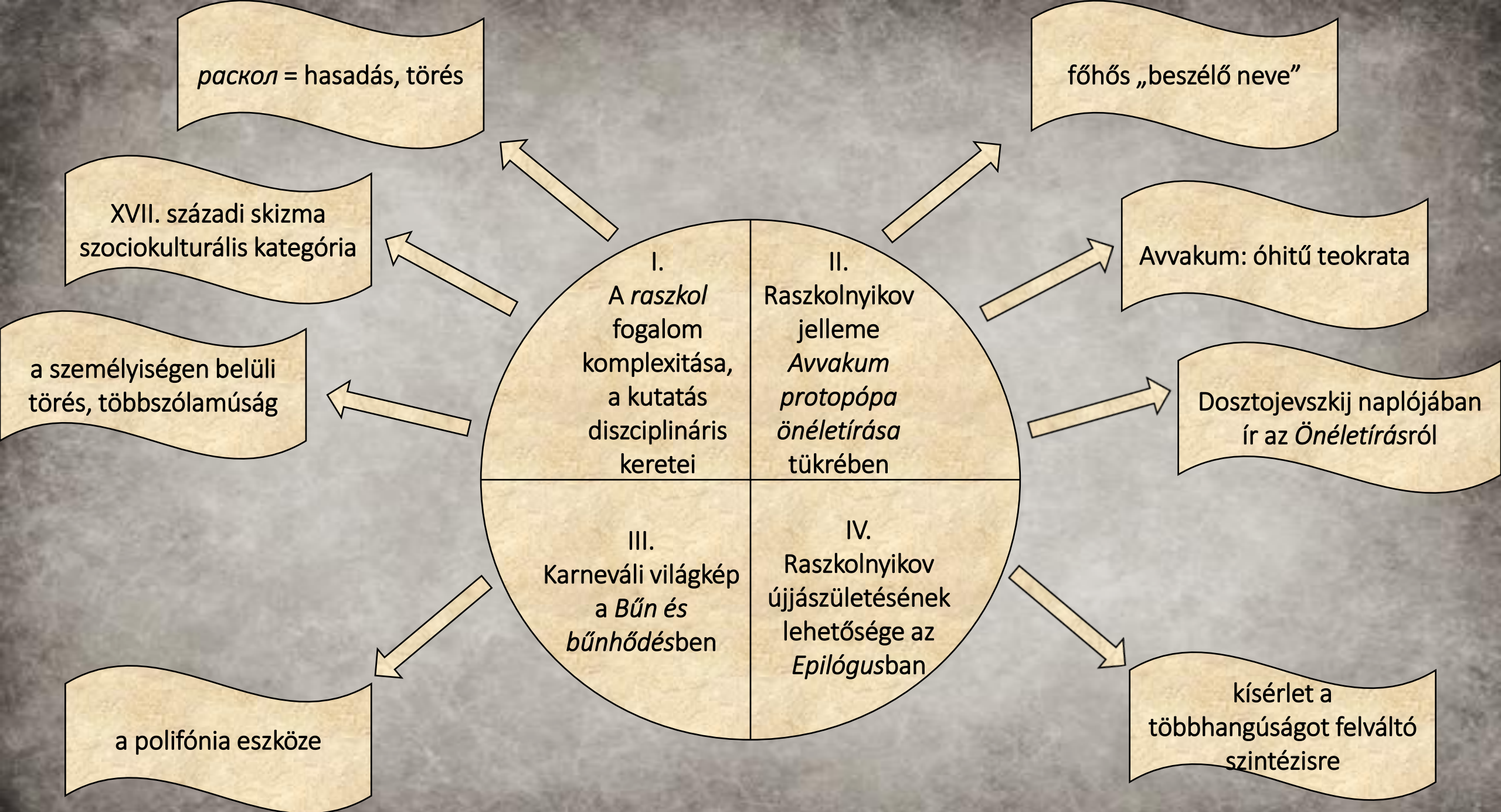
Készítette:

Kádár Anna Katalin

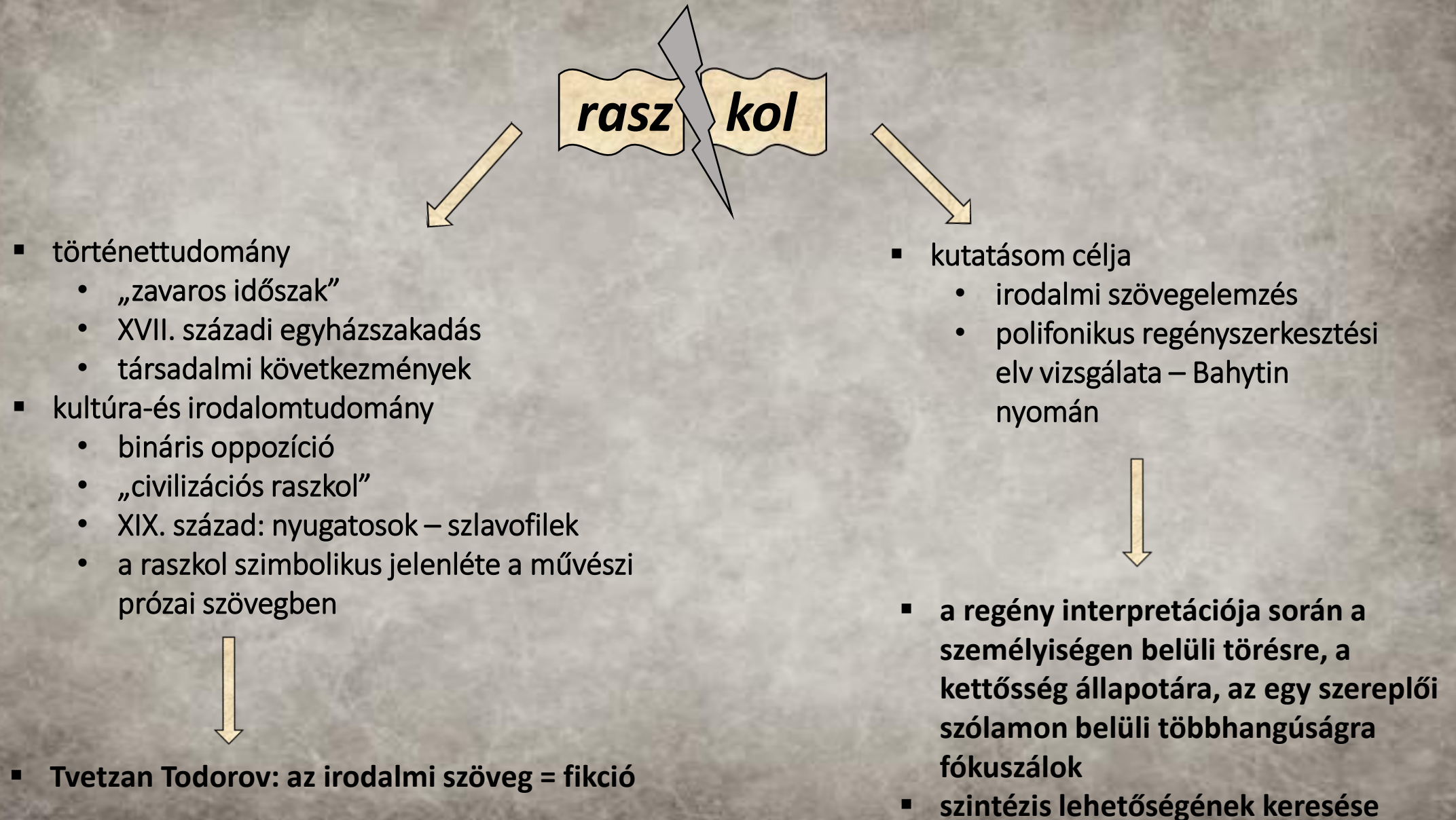
Neptun-kód: T3R4DQ

DE BTK

Történelem szak II. évfolyam (BA)

A raszkol fogalom komplexitása, a kutatás diszciplináris keretei

Óhitűség és Avvakum protopópa alakja

Dosztojevszkij és az Önéletírás

Óhitűek, raszkolnyikok

- **раскольники** – szakadárok – egyház terminológiája
- **староверцы** – önmagukra alkalmazott fogalom óhitűek, ószertartásúak

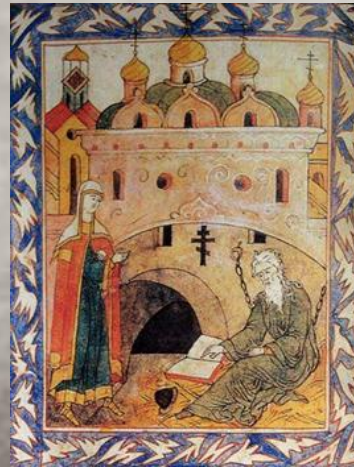
Avvakum protopópa

- orosz vallási tradíciók képviselője
- greko - szlavofil hagyományok őrzője
- **Önéletírása** (1672-1676) a raszkolnyikokról szóló láttelepként is olvasható

Vaszilij Surikov: Morozova bojárőr

Morozova bojárőr
meglátogatja Avvakumot a
börtönben

- Dosztojevszkij 1876-ban ír az **orosz nyelv gazdagságáról**
- az **Önéletírást** más nyelven közvetíthetetlennek véli

- tartalmi – poétikai szempontból is újszerű **жизнь**

- raszkol absztrakt jelentése
- a naplórészletben értekezik a társadalmat jellemző skizmatikus állapotról

- **почвенничество** – „talajjosság”

A dualitás jelensége Avvakum és a regény főhősnének jellemében

Önéletírás: „Szentséges Szentháromság, mi Istenünk, e világnak teremője! Méltatlan vagyok én szólani. Jövel tehát, gerjeszd fel az én szívemet, hogy bölcs értelemmel lássak munkához és kegyes cselekedetet vigyek véghez. **Tisztában vagyok a magam tudatlanságával...**”

↓
messianisztikus küldetéstudattal
ötözött bizonytalanság

↓
égi princípium felé fordulás

Raszkolnyikov: „Micsoda vakmerő dolgot tervezek, és közben ilyen ostobaságoktól rettegek! – gondolta különös mosollyal. Hm... így van az... **kezünkben tartjuk a sorsunkat, és minden kicsúszik a markunkból, csak azért, mert gyávák vagyunk...** Igen, ez alapigazság...”

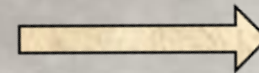
↓
Bergyajev

Istenember (Krisztus) ⇔ emberisten (Antikrisztus)

„Dosztojevszkijnél az ember egész útja, a **meghasonlás (раздвоение)** útja az emberistenséghez vezet.”

A szenvedés motívuma az Önéletírásban és Raszkolnyikov sorsában

Önéletírás: „Azért küldi ránk Isten a megpróbáltatásokat, hogy az ő választottjai azoknak tűzében hevítettén megtisztuljanak, és jeles cselekedeteket vigyenek véghez. Kikérte magának a sátán az Istentől a megszentelt Oroszországot, és vörösre festette már a vértanúk vérével. Jól kigondoltad ezt, sátán, **de nekünk öröm a szenvedés megváltónkért, a Krisztusért.**”

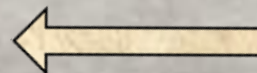
a szenvedés az
órosz
ortodox
hagyományok
specifikuma

Porfirij Raszkolnyikovhoz intézett szavai:

„akik ha egyszer megtalálták a hitüket, istenüket,
mosolyogva néznek kínzójuk szemébe”

„szilárd meggyőződése, hogy vállalni akarja
majd a **szenvedést.**”

Bergyajev

„a szenvedés a tudat
keletkezésének
egyetlen oka”

A bűnhődés ellentmondásossága

Raskolnyikov: „Miért, miért volna az én elméletem nagyobb ostobaság, mint más gondolatok és elméletek, amelyek csak úgy hemzsegek, tülekszenek, mióta világ a világ? [...] És mért olyan képtelenség a szemükben, amit tettem? – okoskodott tovább. – Azért, mert gonosztett? **Az én lelkiismeretem nyugodt.** Bűncselekmény történt, az kétségtelen, vétettem a törvény betűje ellen, hát jó, üssétek le a fejemet a törvény betűjéért... és megvan.”

Bergyajev

„poláris ellentétesség”

Bahtyin

a szó valódi szférája a dialógus

kétszólamú, visszatükrözött
idegen szó

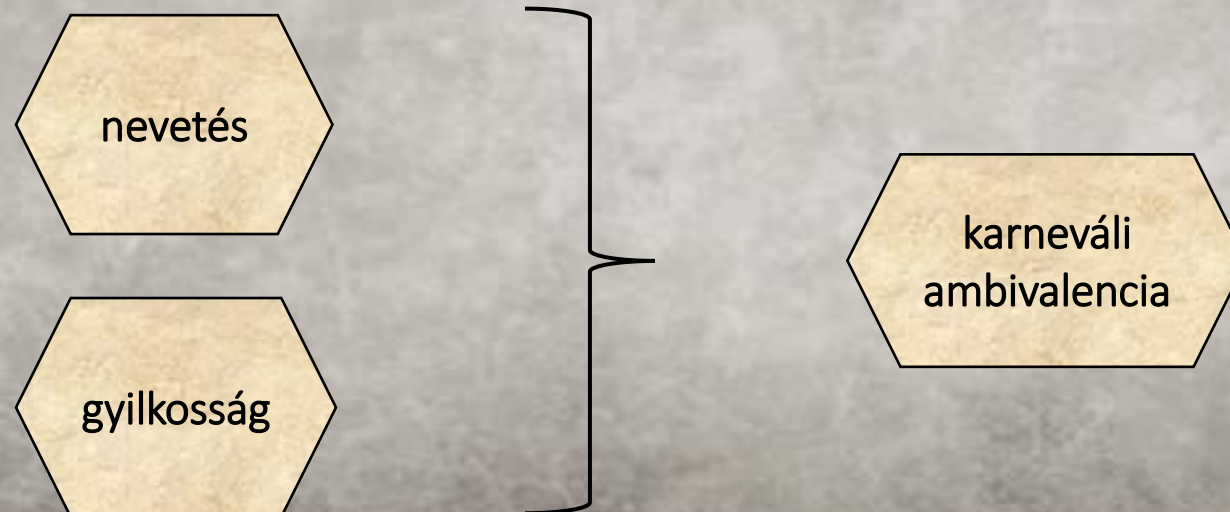
a regényben nem következhet be az egyszólamú harmónia

*parallel Dosztojevszkij társadalmi ideológiájával, a „talajosság”
eszméjével* → *szintetizáló szemléletmód*

Puskin-beszéd
Az író naplója

Karneváli világkép a Bűn és Bűnhődésben

Raszkolnyikov lidércálma: „Megállt előtte. «Fél tőlem!» – gondolta, nesztelenül kiemelte a baltát a hurokból, és rávágott az öregasszony feje búbjára egyszer, aztán még egyszer. De különös: még csak meg se mozdult az ütésre, mintha fából volna. Raszkolnyikov megijedt, és közelebb hajolt hozzá, hogy jobban megnézze, de akkor az is még mélyebbre hajtotta a fejét. Leguggolt egészen a földre, és alulról nézett az arcába, nézte, és megfagyott benne a vér: az anyóka – *nevetett, csak úgy rázta a hangtalan, csendes nevetés, de igyekezett elfojtani, hogy ő észre ne vegye.*”

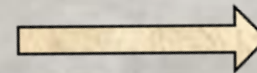
A karnevál mint zűrzavar

menekülés

előszoba

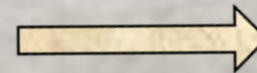
küszöb

nyitott ajtó

szimbolikus térelemek
radikális változás

„...egész valójában *szörnyű ziláltságot* érzett.”
«Он чувствовал во всем себе *страшный беспорядок*.»

a karnevaleszk irodalmi
elemek és a XVII. századi
történelmi események
azaz a „zavaros idők”
párhuzama

Raskolnyikov újjászületésének lehetősége az Epilógusban

Kísérlet a többhangúságot felváltó monologikusságra

A polifóniát nem tudja felváltani az egyszólamú harmónia

- az *Epilógus*ban nincs dialógus
- a szobornosztóból (*соборность*) való kitaszítottság végső pontja az egzisztenciális válság állapotrajza

„... ő nemcsak elbeszélgetni nem fog már senkivel, de ***soha semmiről nem beszélhet többé senkivel a világon***”

„Rogya mindenkit kerül, ***rabtársai nem szeretik...***”

„Beteg volt ő már régen, de nem a fegyencélet rémségei, nem a munka és a rabkoszt, a borotvált fej és a rongyos ruha ***törte meg (сломилу его).***”

- jelen van az egy szereplői szólamon belüli többszólamúság
- Evangélium olvasása a katorgán

„Az okoskodás helyét elfoglalta ***az élet.***”

- Szonja szeretete, amely túlmutat a determinált földi léten

„Raskolnyikov feltámadt, tudta, érezte ezt egész megújhodott valójában. ***Szonya pedig csak benne, általa él.*** Este, amikor a rabkaszárnyát bezárták, a priccsen hevert, és Szonyára gondolt. ***Aznapi szinte más szemmel nézték rabtársai, addigi ellenségei.***”

Szonja szólama lehet-e Raskolnyikov szólama is?

Raskolnyikov: „hát lehet az, hogy az ő meggyőződése ne legyen **az én meggyőződésem is?**

A többszólamúság nem oldódik fel...

„De itt már **új történet kezdődik**. Egy ember fokozatos megújulásának, fokozatos újjászületésének története. Ahogy átmegy egyik világból a másikba, megismeri az előtte addig ismeretlen valóságot. Ez **új elbeszélés témája lehetne – de a mostani itt véget ér.**”

Bibliográfia

- AHIEZER, ALEKSZANDR SZAMOJLOVICS: Oroszország: megosztott civilizáció? Ford.: Kiss Ilona. *Replika*, (1995) 19-20. szám 123-138. o.
- APRISKO, P. P.: *Az orosz filozófia története*. Ford.: Goretity József. Budapest, Osiris Kiadó, 2007.
- AVVAKUM PROTOPÓPA: Avvakum protopópa önéletírása. Ford.: Juhász József In: Salamon Anikó (Szerk.): *Avvakum pápa önéletírása*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1979. 23-126.o.
- BAHTYIN MIHAIL: *Dosztoevszkij poétikájának problémái*. Ford.: Könczöl Csaba – Szőke Katalin – Hetesi István – Horváth Géza. Budapest, Osiris Kiadó, 2001.
- BAHTYIN, MIHAIL: *François Rabelais művészete, a középkor és a reneszánsz népi kultúrája*. Ford.: Könczöl Csaba. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1982.
- BERGYAJEV, NYIKOLAJ: *Az orosz eszme. Az orosz gondolkodás alapvető problémái a 19. században és a 20. század elején*. Ford.: Patkós Éva. Budapest, Osiris Kiadó, 2020.
- BERGYAJEV, NYIKOLAJ: *Dosztoevszkij világszemlélete*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1993.
- DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: *Bűn és bűnhődés*. Ford.: Görög Imre – G. Beke Margit. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2018.
- DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: *Bűn és bűnhődés*. Ford.: Vági Erzsébet. Budapest, Gabo Kiadó, 2004, 2021.
- ДОСТОЕВСКИЙ, ФЁДОР МИХАЙЛОВИЧ: Дневник писателя. Ежемесячное издание. 1876. Июль и август. Глава третья. II. На каком языке говорить отцу отечества?
  - Letöltés helye: http://dugward.ru/library/dostoevskiy/dostoevskiy_dnevnik1876.html
  - Utolsó letöltés ideje: 2022. 09. 15.
- DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: Néhány magyarázó szó az alábbiakban következő Puskin-beszéd kapcsán. Ford.: Szabó Tünde. In: Kroó Katalin (Szerk.): *Bevezetés a XIX. századi orosz irodalom történetébe. I.* Budapest, Bölcsész Konzorcium 2006. 169-179. o.
- ДОСТОЕВСКИЙ, ФЁДОР МИХАЙЛОВИЧ: *Преступление и наказание*. Азбука, Санкт-Петербург, 2013.
- DOSZTOJEVSZKIJ, FJODOR MIHAJLOVICS: *Tanulmányok, levelek, vallomások*. Ford.: Grigássy Éva. Budapest, Magyar Helikon, 1972. 461. o.
- FONT MÁRTA: Alekszandr Nyevszkij legendája. In: Font Márta – Sashalmi Endre (Szerk.): *Állam, hatalom, ideológia*. Budapest, Pannonica Kiadó, 2007. 115-127. o.

Bibliográfia

- GÁNÓCZI SÁNDOR Milyen értelemben lehet tudomány a keresztény teológia? In.: *Magyar Tudomány*. 173. évf. (2012) 10. szám 1256-1267. o.
- GARCÍA FLORES, MARGARITA: Siete respuestas de Julio Cortázar. *Revista de la Universidad de México*, 21. évf. (1967) 7. szám. 10-13. o.
Letöltés helye: <https://www.revistadelauniversidad.mx/download/a7de3ee7-8ecc-417a-9401-13755fd7c83d?filename=siete-respuestas-julio-cortazar>
Letöltés ideje: 2022. 11. 11.
- GROYS, BORIS: Az orosz nemzeti identitás kérdése. Ford.: Patkós Éva. *Replika*, (1995) 19-20. szám 139-148. o.
- GROYS, BORIS: Oroszország mint a Nyugat tudatalattija. Ford.: Balogh Magdolna – Krasztev Péter. In: Bagdi Ibolya – Szőke Katalin (Szerk.): *Az orosz kultúra Nyugat és Kelet között*. Szeged, Bölcsész Konzorcium, 2006. 233-249. o.
- GYÖRKÖSSINÉ KISS ENIKŐ: Bűn és bűnhődés. Dosztojevszkij regényének sorsanalitikus interpretációja. *Thalassa* 7. évf. (1996) 2. szám 126.136. o.
- HAJNÁDI ZOLTÁN: *A kultúra mint emlékezet*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995.
- HAJNÁDI ZOLTÁN: *Sophia és logosz*. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2002.
- HAMVAS BÉLA: *Karnevál*. Budapest, Medio Kiadó, 2018.
- HAMVAS BÉLA: *Silentium; Titkos jegyzőkönyv; Unikornis*. Budapest, Vigilia, 1987.
- IGLÓI ENDRE – MISLEY PÁL: *Régi orosz széppróza*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1977.
- JAIME ALAZRAKI: Mi az a neofantasztkum? In.: Báder Petra – Menczel Gabriella (Szerk.): *A fantasztkus irodalom elméletei Spanyol-Amerikában*. Ford.: Baglyosi Leona. Budapest, ELTE BTK Spanyol Nyelvi és Irodalmi Tanszék, 2019. 205-221.
- JEPÍFANYIJ SZERZETES: Jepifanyij szerzetes önéletírása. Ford.: Juhász József In: Salamon Anikó (Szerk.): *Avvakum pápa önéletírása*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1979. 126-185. o.
- KAFKA, FRANZ: *A per*. Ford.: Szabó Ede. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2008.
- KELEMEN ZOLTÁN: Táj vagy örökség? *Pannon Tükör*, 2. évf. (1997) 1. szám 35-38. o.
- KROÓ KATALIN: Raszkolnyikov gyilkosságának szemantikai minősítéséről a *Bűn és bűnhődés*ben. In: Uő.: *Bevezetés a XIX. századi orosz irodalom történetébe. II.* Budapest, Bölcsész Konzorcium 2006. 521-541. o.
- LAKI DÓRA: Nevek a Bűn és bűnhődésben.
Letöltés helye: http://nemzetisegek.hu/repertorium/2016/05/belivek_27-29.pdf
Utolsó letöltés ideje: 2022. 08. 05.

Bibliográfia

- LESZKOV, NYIKOLAJ SZEMJONOVICS: *Papi gyülekezet*. Ford.: Institoris Irén. Budapest, Európa Kiadó, 1965.
- PAPP ÁGNES KLÁRA: Katarzis és karnevál. *Irodalomtudományi Szemle*, LXII. évf. (2016) 2. szám. 181-191. o.
Letöltés helye: http://real-j.mtak.hu/8630/2/Helikon_2016-2_vagojel_nelkul.pdf#page=35
Utolsó letöltés ideje: 2022. 08. 11.
- SUSO: Az Örök Bölcsesség könyve. XIII. A földi szenvedés mérhetetlenül nemes volta. In: *Suso misztikus írásai*. Ford.: Kulcsár F. Imre. Budapest, Paulus Hungarus Kairosz Kiadó, 2001. 157-162. o.
- SZEKERES ADRIENN: Raszkolnyikov gyilkosság előtti álmainak poétikai elemzése Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés című regényében.
Letöltés helye: <http://doktori.btk.elte.hu/lit/cserneszekeresadrienn/diss.pdf>
Utolsó letöltés ideje: 2022. 08. 05.
- SZILÁRD LÉNA: *A karnevál-elmélet Vjacseszlav Ivanovtól Mihail Bahtyinig*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989.
- SZILÁRD LÉNA: Jung előfutára? Dosztojevszkij a bálványteremtésről. *Medvetánc*, 5. évf. (1985) 2-3. szám 167-183. o.
- SZILI SÁNDOR: Nyikon pátriárka. *Klió*, 14. évf. (2005) 2. szám
Letöltés helye: <http://www.c3.hu/~klio/klio052/klio123.htm>
Utolsó letöltés ideje: 2022. 09. 19.
- SZVÁK GYULA: *Oroszország zavaros idősza*. Budapest, Russica Pannonicana, 2009.
- TÉNYI TAMÁS: A (haldok)ló: a Szelf ellentmondásosságának mintázatai egy Raszkolnyikov álomban és Nietzsche összeomlásában.
Letöltés helye: http://psychiatry.aok.pte.hu/tavoktatas/TT_N.pdf
Utolsó letöltés ideje: 2022. 09. 26.
- TODOROV TZVETAN: Poétika (1967). Ford.: Angyalosi Gergely. In: Bókay Antal – Vilcsek Béla (Szerk.): *A modern irodalomtudomány kialakulása*. Budapest, Osiris Kiadó, 1998. 579-600. o.
- TOPOROV, V. N.: A „pétervári szöveg”. „Természeti – kulturális szintézis. Értelmezési szférák. Ford.: Kasza Éva. In.: Fonalka Mária (Szerk.): *Pétervár szemiotikája az orosz irodalomban*. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2004. 109-163. o.
- TÖRÖK ENDRE: Avvakum és az orosz egyházszakadás. In: Salamon Anikó (Szerk.): *Avvakum pápa önéletírása*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1979. 5-23. o.
- TÖRÖK ENDRE: Az orosz vallásbölcselet virágkora. In.: *Vigilia*. 53. évf. (1988) 10. szám. 730-737. o.